

DOI : 10.33274/2079-4835-2021-22-2-40-48

УДК 811: 2 81'373.2

Жужгіна-Аллахвердян Т. М.,
д-р філолог. наук,
професор

Горлівський інститут іноземних мов ДВН
«Донбаський державний педагогічний
університет», м. Бахмут, Україна,
e-mail: t.allakhverdian@forlan.org.ua
ORCID: 0000-0002-5953-4424

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОЙКОНІМІВ ТА УРБАНОНІМІВ У ЕПІЧНОМУ НАРАТИВІ

Zhuzhgina-Allahverdian T. N.,
Grand PhD in Philological sciences
Professor

Horlivka Institute for Foreign Languages HSEE
“Donbass State Pedagogical University”,
Bakhmut, Ukraine,
e-mail: t.allakhverdian@forlan.org.ua
ORCID: 0000-0002-5953-4424

FUNCTIONING OF OYCONYMS AND URBANONYMS IN AN EPIC NARRATIVE

***Мета** статті — дослідити принципи та особливості функціонування в епічному наративі ойконімії та урбанонімії як частини лексико-семантичної системи мови.*

***Методи.** У дослідженні було використано ономастичний метод, екстралінгвістичний, лексико-семантичний аналіз, когнітивно-семантичний та структурно-парадигматичний метод, за допомогою якого досліджується ойконімічно-урбанонімічна парадигма й ключові функції міських найменувань в епічному та пісенно-баладному наративі.*

***Результати.** У історичних жанрах, що виникли під впливом давнього епосу, баладно-пісенної народної творчості, а також літописно-хроникальної літератури, протягом століть складався характерний урбаністичний топонімікон. У даній статті увага приділяється ойконімії та урбанонімії, їх ролі у билинному та пісенно-баладному наративі, їх значенню у формуванні образу епічної події, який у епосі є важливішим, ніж хронологічна точність, бо в ньому епічний час підпорядкований художньо-історичній образній проблематиці. Цим наратив середньовічного епосу відрізняється від хронікального, літописного наративу, в якому подія має бути обов'язково датованою та задокументованою. У билинній епіці топонімія має ознаки старовинної культури, виконує функцію географічного маркера, позначає координати середньовічного локусу, але й виступає в якості поетоніму (символу). Так само й у баладно-пісенному жанрі ім'я одночасно функціонує як образ і як дейксис, що вказує на історичний факт, який саме й виступає в якості хронологічного маркера, точки відліку дії. Локативні імена, часом маловідомі або зовсім невідомі, зберігають функцію топонімічних і ойконімічних концептів. Відомі топоніми виступають в якості художніх символів, підтверджують історичні факти, батальні сцени і т. ін., з'являються в історико-географічних, ландшафтно-географічних описах, вказують на політико-економічні, торговельні, культурні, особисті відношення, навіть виконують функцію документалізації події, прив'язаної до топосу епохального значення. У такому історико-літературному контексті закономірний дослідницький інтерес до ойконімів та урбанонімів, що окреслюють особливий історико-дискурсивний простір та формують лексико-семантичне поле, у якому міський топонім може виступати в якості ключової або додаткової номінації, денотата або конотата. Саме ці останні задають ліричну тональність і створюють особливу атмосферу, в якій історична подія стає подією літературною та поетичною.*

***Ключові слова:** топоніми, ойконіми, урбаноніми, екстралінгвістичний фактор, епічний наратив, символ, урбаністичний ареал.*

Постановка проблеми. У цій статті топонімія та ойконімія розглядаються в межах художнього тексту, в центрі якого стоять реальні історичні події, тому особлива увага приділяється проблемі документалізації і топонімічної конкретизації оповіді — тенденції давньої, пов'язаної з міфологією, епосом та епічним наративом. Аналіз способів функціонування топонімії, ойконімії та урбанонімії в билинному і баладно-пісенному жанрах виконується з опорою на традиційну класифікацію А. В. Суперанської і Н. В. Подільської та з урахуванням розробок останнього десятиліття. Ойконіми та урбаноніми розглядаються лінгвістами, з одного боку, як велика група назв історико-культурних та географічних об'єктів, пов'язаних з діяльністю людини, з іншого, — як частина лексико-семантичної системи мови, на яку активно впливають екстралінгвістичні чинники, як то: категорії часу і простору, культурно-історичний контекст, індивідуальність номінатора [8, с. 121–122], специфіка суб'єктності та об'єктності в процесі утворення ойконімів та урбанонімів. Під урбанонімами розуміють сукупність всіх назв внутрішньоміських об'єктів, як нині існуючих, так і використовуваних в попередні епохи [8, с. 121–122; 9]. До них відносять «назви лінійних (вулиць, провулків, проспектів, проїздів, тупиків, ліній тощо), територіальних (площ, скверів, парків, ринків, районів, ставків і т. п.) і масштабних об'єктів (церков, костьолів, монастирів, кінотеатрів, готелів, кафе, пам'ятників тощо)» [8, с. 121–122; 9]. Етимологія ойконімів вивчається з опорою на роботи А. Соболевського, М. Фасмера, С. Роспанда [11, с. 103–110], М. Ююкіна [13, с. 65–84].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки ономастичні дослідження досягли значного розвитку і були істотно доповнені, набули значення розвідки в галузі топоніміки, ойконіміки та урбаноніміки. За традицією дослідники звертаються до історичних документів, щоденників мандрівників XVI — XIX ст., а також творів, що стоять біля витоків системного підходу у вивченні топонімів. Ономастичні свідчення, наявні в художніх текстах і літературних пам'ятках, на жаль, лише частково можна розглядати як історичні документи, бо вони, скрашені вимислом, не надають можливості точно реконструювати історичне минуле. Але, як художні тексти історичної тематики, вони потребують особливої уваги та вивчення, перш за все з точки зору історико-лінгвістичної та ономастичної, бо надають багатий матеріал для дослідження тексту як ментально-образного простору і являють неоціненні пам'ятки з точки зору лексико-семантичної археології імені. Отже, останнім часом вивчаються історія походження і словотвору історичних топонімів і ойконімів [13, с. 65–84], етимологія регіональних ойконімів [2, с. 159–176] та урбанонімів, поділених за типом об'єкта на лінійні та точечні [12, с. 32–35]; проблеми морфолого-фонетичної варіативності, первинності / вторинності топоніма; атрибути топонімії і ойконімії, як здатних формувати «ойконімічний простір», «в мові певного соціуму певного періоду, обумовлених специфікою етнокультури» [1, с. 17–46; 10, с. 32–35]; структурно-семантичні особливості топонімії у процесі онімізації (перехід загальної назви в ім'я власне) і деномізації імені (перехід власної назви в ім'я загальне), трансформації та трансонімізації (перехід з одного класу або підкласу ономастики в інший) [6, с. 32–35].

Мета статті — дослідити принципи та особливості функціонування в епічному наративі ойконімії та урбанонімії як частини лексико-семантичної системи мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Топонімія входить в художній простір тексту, формує ономастикон, що включає хрематоніми, ойконіми (назва поселень), урбаноніми (найменування міських об'єктів), ороніміку (назва елементів рельє-

фу), астроніми (зоряні, астрономічні назви). Семантична реконструкція імені включає його етимологічне пояснення, а також розгляд етапів відновлення змісту і значення слова (імені) за допомогою семантико-морфологічного аналізу та відтворення денотативних і конотативних змістів. Особливий дослідницький інтерес викликає етимологія ойконімів, що зустрічаються в літописних текстах і літературних пам'ятниках, у яких викладена «історія народу», «своєрідна інтерпретація ономастичного матеріалу», власна, запозичена з усної народної традиції або «науково скомпільована і оброблена» [11, с. 3]. Ономастикон літературних пам'яток, хронікальних текстів часто помилково сприймається як історичне свідчення, як джерело географічних, топографічних, етнографічних та інших даних, відомостей про об'єкт та суб'єкт.

Щоб уникнути історичних і геополітичних різночитань, необхідні ретельні філологічні та лінгвістичні (ономастичні, морфолого-фонетичні, лексико-семантичні, когнітивні) дослідження численних варіантів онімів, особливостей їх передачі за допомогою слов'янської, латинської, грецької, арабської і т. ін. графічних систем, а також лінгвістичних і етимологічних знань та уявлень літописців і переписувачів текстів. Зміни та помилки, допущені при написанні імен, ускладнюють реконструкцію первісної назви. Для подолання цих труднощів дослідники встановлюють послідовність «варіантів читання назв, як от: Ізяславль — Заславль, Sqteska — Сутескь — Сутеискь, Коростѣнь — Івъкоростѣнь, Въздвигень — Зеиждень, Бужскъ — Бозкъ — Божескъ, Витебскъ — Видбескъ, Збиражъ — Збаражъ і т. ін.» [11, с. 3].

Досить значимою є проблема варіативності оніма. До ряду варіативних онімів належить й топонім «Київ» (давньоруське: Кыевъ, Киевъ), що більшістю дослідників сприймається як похідний від легендарного імені «Кий». У дослідженнях з етимології ойконіма «Київ» (Соболевський, Фасмер, Брун, Беліс, Роспанд) виокремлено декілька типологічних констант найменування: посесивного типу, як «град Кия» (Соболевський, Фасмер); від вихідної форми Kujava, пов'язаної з пракритським Kojava/ковер (Т. Лозинський); від Kujevъ < Kujb, прийнятої ще за часів Нестора (В. Манчак, Т. Лер-Сплавинський) [11, с. 103]. На користь етимології, що має легендарну основу, працюють найбільш вагомі лінгвістичні доводи щодо ойконімів, утворених від антропонімів за допомогою посесивних суфіксів -ін, -ов, -ев (-єв, -ів, -їв).

Слід нагадати, що етимологія пізніх ойконімів пов'язана з їх семантико-морфологічною відбудовою та найчастіше залежить від вибору суфіксів, які поділяють на продуктивні та непродуктивні. Так, продуктивними в ойконімії США вважаються -ville, -polis, City; менш продуктивними називають dale, -grove, -bury, -boro, -field, -land, -vale; -burgh, -burg, -ford [10, с. 34].

Отож, у будь-якому випадку ономастичний простір визначається моделлю світу, яка існує в уяві конкретного народу, в якій зберігаються «елементи колишніх епох» [8, с. 121–122]. Щодо суфіксального способу утворення слів, то однозначно мова йде не про первісне словоутворення, у тому числі онімії (топонімії), а про його оновлення, осучаснення суфіксальним способом за нових соціокультурних обставин та в умовах морфологічного і лексико-семантичного розвитку мов [11, с. 104]. Невипадково деякі дослідники звертають увагу на те, що морфологічна розбудова топонімів за допомогою посесивних суфіксів -ін, -ов, -ев (-єв) була явищем досить пізнім.

У словянській ойконімії найбільш продуктивними вважають посесивні суфікси -ев, -ов, але абсолютизація уявлення часом призводила до етимологічної помилки. «Katowice походять не від kat «палач» або власне Kat; первісна форма Katowice означала kqty «лісові хатини безземельних селян»»; Gniezno сходить не до gniazdo «гніздо, nidus» [11, с. 103]. Krakow називають «фортецею легендарного Крака». Набагато типовішою і безумовно давнішою, як вважає Распанд, є назва вавольського замку у формі

Wawel. Поширеними є посесивні назви міських поселень на -'ev: Васильєв, Юр'єв, утворені від християнських імен Василь, Юрій, вони датуються пізнішою епохою, як і Витичевь (або Выгечевь), Каневь. Ці онімоформи підтверджують продуктивність слов'янських суфіксів -ev (-ov), -in в утворенні ойконімії за часів Древньої Русі. Дослідники навіть говорять про експансію суфікса -ev (-ov) на східнослов'янській території [11, с. 103–104]. Але слід мати на увазі, що такі ойконімічні варіанти є свідченням фонетичної трансформації імен, похідних від більш древніх форм, яка набула значення однією з найпоширеніших словотвірних тенденцій у X ст. — редукції онімічного кореню та ускладненню морфологічної структури. На наш погляд, ця пізня тенденція не заперечує припущенню Ліхачова про походження імені Київ від Kujava <Коjava, почерпнутого із арабського джерела.

У билинному тексті ойконімічний простір Києва включає урбанонімічне семантичне поле. Урбаноніми утворюють специфічну міську семіосферу, як «сукупність власних назв, що вживаються в мові даного народу для іменування реальних, гіпотетичних і фантастичних об'єктів» [8, с. 121–122]. Київ, що за літописами мав братів-близнюків, увійшов в історичний та билинний наратив як «стольний град», який об'єднав навколо себе багато князівств та за метонімічним принципом дав ім'я не тільки місту, а й державності. Про це свідчить так званий «київський цикл» билинного епосу, що склав значну частину зібрання Кириши Данілова, виданого вперше А. Ф. Якубовичем в 10-х рр. XIX ст., а в 1818 р. перевиданого К. Ф. Калайдовичем. Як символ середньовічної держави урбанонім Київ набуває власних ознак імені-репрезентанта, що має зв'язок з конкретною топонімічною сигніфікацією та в деякому сенсі з гіперонімізацією, з абстрактно-узагальненим поняттям, пов'язаним із хронологічно та просторово визначеною історією християнської держави.

Дискурсивна умовність історичних пісень, хронологічна невизначеність билинного сюжету, помилки переписувачів накладають своєрідний відбиток на оригінальний текст, який з часом виправляють і уточнюють. З певною ймовірністю це можна віднести до імені (імен), що сьогодні стають предметом семантико-парадигмального, лінгво-археологічного дослідження. Лінгвістичні методи дозволяють окреслити межі культурно-історичного функціонування найменування, визначити «центр» і «периферію» його дії, що пов'язані з телурократичним топосом (локусом) і легендарною історією [5, с. 15–20]. Окрім своєї соціокультурної та позначальної функції, назва «Київ» використовується для конкретизації художнього локусу, місця дії, епічного центру, в якому зосереджені не тільки головні епічні герої, а й представники маргінальних і заморських топосів. Билинний Київ — «не просто топонім», це символічне ім'я, яке означає «місто взагалі», «пра-місто» і стоїть в одному ряді з іменами «вічних» міст [3, с. 37–39], таких як Афіни, Карфаген, Рим, Царьград, Єрусалим, Москва, Лондон, Париж.

Деякі з цих імен виникли за принципом метонімії та репрезентують не тільки місто, державу та державність, а й історичний період, цивілізацію, територію і т. ін. за рахунок вказівної функції топонімів, таласократичних та телурократичних за походженням. Меншою мірою цю функцію відтворюють інші ойконіми, які не мають вагомого історичного смислу і не набули значення символу середньовічної державності. Репрезентативні власні імена, що позначають географічний об'єкт і водночас мають узагальнювальне значення, складають специфічну частину ономастики, бо виступають як денотати, які в кожному новому художньому тексті набувають специфічних сигніфікативних та конотативних значень, не втрачаючи значення узагальнення (порівняйте: Язык до Киева доведет, Москва слезам не верит, Рим — вечный город, Карфаген должен быть разрушен та ін.)

У билинному київському топоніміконі виділимо сектор «урбанонімів», що дозволяє виявити історичні особливості середньовічної урбанізації та частково виявити специфіку містобудування. Якщо в західноєвропейській баладі за рахунок урбанонімікону можна окреслити міську семіосферу, то в середньовічній билині це зробити складніше, бо урбаноніми тут майже відсутні. Так концептосфера давньоруського топосу та просторові масштаби Києва як центру телурократичної державності рідко звужується до границь ойконімічного та урбанонімічного поля, міського екстер'єру та інтер'єру. В цілому середньовічний міський екстер'єр та інтер'єр в епічному тексті досить умовні, бо семантично слабо марковані. Так у билині «Три года Добрынюшка стольничал» читаємо: «Идет он по широким по улицам, / По частым мелким переулочкам, / По горницам стреляет воробушков, / По повалушам стреляет он сизых голубей. / Зайдет в улицу Игнатьевску / И во тот переулок Маринин, / Взглянет ко Марине на широкой двор, / На ее высокия терема» [4, с. 42].

Як бачимо, в билинному тексті урбаноніми нечисленні, їх можна поділити на дві групи:

— урбанонімічні терміни як складові в узагальнювальних епітетних конструкціях без найменувань (по широким по улицам, / По частым мелким переулочкам; широкой двор, высокия терема);

— власне урбаноніми (улица Игнатьевска, переулок Маринин).

Наведемо інший приклад із київським локусом в билині «Первая поездка Ильи Муромца в Киев»:

«Приезжает Илья он во Киев-град, / Среди двора княженецкова / И скочил он, Илья, со добра коня, / Привезал коня к дубову столбу. / Походил он во гридню во светлую / И молился он Спасу со Пречистою, / Поклонился князю со княгинею, / На все на четыре стороны» [4, с. 187].

Ця сцена, у якій згадуються «дубовий столб», до якого Ілля прив'язав коня на «княженецковом дворе», та «светлая гридня», в котрій він перш помолився Спасу со Пречистою і лише потім вклонився «князю со княгинею», небагато додає до уявлення про інтер'єрні та екстер'єрні особливості «стольного града», але збагачує знання читача про давньоруські нрави та колорит епохи князя Володимира.

Епічні описи стольного міста в билинах «Соловей Будимирович», «Иван гостинной сын», «Три годы Добрынюшка стольничал», в яких згадується Київ-град, вважають «початком» «київського тексту» [3, с. 37–39]. Як бачимо, урбанонімікон цих билин багатший, ніж древній топонімічний пласт. З хронологічної точки зору урбанонімічна складова текстів XI ст. не є самим нижчим шаром і відзначається більшою різноманітністю. У XI ст. у великих містах Русі вже «існував урбанонімічний обжитий простір», який в словнику В. Даля наведений термінами: брама, вежа, двір, кремль [12, с. 108].

У західній баладі ойконімікон різноманітніший, у ньому зустрічаються агороніми (назви площ), годоніми (назви вулиць, провулків, проїздів, ліній), емпороніми (назви магазинів, питних закладів, «клубів»), ойкодомоніми (назви будівель та інтер'єрів, внутрішньоміських закладів та установ), хороніми міські (назви районів, кварталів), екклезіоніми (назви церковей) [7, с. 45–51]. У шотландських баладних текстах численні маловідомі топоніми локального значення, ойконіми, ороніми і урбаноніми вимагають коментаря уточнення, як от: Bucky / Бакі (невелике поселення), Strathspey / Стратспей (населений пункт), Castle-Gordon / замок Гордон (Р. Бернс, «Miss Admiral Gordon's Strathspey»).

Урбаноніми часто бувають введені в текст за принципом метонімічного переносу, наприклад: the Cross / Хрест (назва центральної площі в Единбурзі за часів якобітських повстань) у пісні Р. Бернса «Carl, An The King Come!»; Crochallan / Крохаллани

(назва питного клубу: Crochallan Fencibles, a convivial Club), згаданий в пісні «Rattlin', Roarin' Willie»; Leith / Лейт, або Літ (найменування порта в Единбурзі); Ferry / Феррі (назва переправи) в пісні Р. Бернса «The Braes o' Balquhider».

У середньовічних баладах може зберігатися старовинний правопис: brig o' 'Dye / міст над річкою Ді (див.: Р. Бернс, Theniel Menzies' Bonie Mary). Тенденція до топонімічної документалізації тексту характерна і для англійської романтичної поезії. У вірші У. Вордсворта «Composed upon Westminster Bridge» (1802) фігурує знаменитий Westminster Bridge та менш відомі «Peele Castle» («... is near Barrow-in-Furness in North Lancashire») [15, с. 300] і «The Simplon Pass», що знаходиться у Швейцарії [15, с. 300]. Таким чином, окрім своєї основної функції утворення «місцевого» (етнокультурного) й історичного колориту, документалізації опису, картографічного уточнення, історико-географічної конкретизації й деталізації повідомлення, історичні топоніми, ойконіми та урбаноніми виконують чисто лінгвістичні завдання, окреслюючи історико-дискурсивний простір та поділяючи його на лексико-семантичні поля (парадигми), в яких онім може виступати в якості ключової або додаткової номінації, бути денотатом або мати конотативне значення. Саме ці останні задають ліричну тональність і створюють ту особливу атмосферу, в якій дійсна подія стає подією літературною, поетичною.

У давньоруських епічних текстах, в котрих описаний міський ареал, частіше зустрічаються урбанонімічні терміни (улиця, переулачки, двор, терема, ворота вальящеты, железной тын), ніж власне урбаноніми. У «київському тексті» билинного епосу необхідно окремо виділити групу історизмів та архаїзмів урбанонімічного змісту: горніца (окрема кімната під дахом), гостиний двор (торгові ряди), повалуша (літнє приміщення у дворі, загальна спальня), грядня (будова на княжому подвір'ї для князя та його дружини) [4, с. 472–473, 477]. Однак ойконіми та історичні етніми, рідше катойконіми, в билинному тексті періоду урбанізації руських земель вживаються досить часто і набувають знакового або символічного змісту. Так, богатир Ілля, який є родом із Мурому, одержує в билинах прізвисько Муромець, яке є прикладом онімізації, переходу загальної назви в ім'я власне. Від ойконіма Муром спочатку утворене за допомогою суфіксу -ець загальне ім'я, катойконім «муромець», що стає другим власним ім'ям легендарного богатиря.

Епітетна конструкція «Великий князь у Києві» (у Києві) іноді перетворюється на епітетну конструкцію з двома прикметниками — «Великий князь київський» (билина «Про одруження князя Владимера»), в якій обставина місця «в Києві» (у Києві) вказує на владу, князівський престол.

У епічний топонімікон входять ойконіми героїчної та батальної тематики, які ставали важливою складовою в назвах урочистих од, присвячених воїнській перемозі, написаних з нагоди визначної політичної події (Р. Сайті, «The Battle of Blenheim»; В. Скотт, «On the Massacre of Glencoe»; Т. Чаттертон, «The Battle of Hastings»; Н. Буало-Депрео, «Sur la prise de Namur»; В. К. Тредіаковський, «Торжественная ода о сдаче города Гданска», 1734).

У текстуальному оточенні імені, по-перше, виявляються ісконні семантико-дискурсивні маркери, що мають основні і конотативні смисли. По-друге, визначаються історико-культурні значення імені, як частини мікротексту, за допомогою якого здійснюється адекватна реконструкція його образного і дискурсивного ареалу через визначення місця імені в цілісній структурі, в контекстуальній та концептуальній парадигмі, що включають топонімічні ідіоми, стійкі епітетні конструкції, давньоруські фразеологізми, архаїчні вирази. В окремих випадках архаїчні топоніми замінені «сучасними» словами і зворотами за ініціативою переписувача, які не спотворюють загальний зміст

і стилістичну цілісність мікротексту, бо нинішній читач сприймає навіть оновлений билинний текст як застарілий.

Висновки. Отже, археологія імені — це відновлення ісконного значення найменування через розтин його семантико-стилістичного оточення і повернення до первісного смислу, іноді — до міфопоетичного сенсу. Предметом семантико-нарративного аналізу та дискурсивного дослідження стає «оточення» міського топоніму, визначення його смислового ареалу, як прихованого, так і явного, апофатичного і профанного, архаїчного і сучасного. У епічному наративі іменні структури, топонімікон знаходяться під впливом художнього вимислу, поетичного осмислення художнього часу і простору, а іноді і текстуально-смислового доробку, який сприяє виявленню забутих онімоформ, що мають більш давню природу, ніж у мові та билинному тексті. Епічна урбаноніміка різноманітна за походженням, але структурно й лексично обмежена. Дослідження топонімічної парадигми за допомогою лінгво-археологічного аналізу, структурно-семантичних дедукцій та експлікацій виявляє стійкі тенденції розвитку. З одного боку, за допомогою урбаноніма здійснювалася документалізація об'єкта, його подання й зображення за принципом правдоподібності, за допомогою прийому конкретизації, до якої в художньому просторі тексту прив'язані подія, сюжет та суб'єкт, з іншого — здійснюється процес символізації або десимволізації через дейксис або дейктичне значення оніма. У епічних творах «київського циклу» топонімічні структури з включенням ойконімів та урбанонімів зустрічаються надзвичайно рідко, мають приблизні, узагальнювально-описові характеристики. У билинному тексті порівняно з баладою майже відсутні міські артефакти, рідко названі лінійні урбаноніми, частіше зустрічаються точечні топоніми міського призначення. Лінгвістичний аналіз підтверджує, що билинна топонімія складає більш давній історико-культурний пласт, ніж топонімікон пісенно-баладної епіки, яка має пізніє походження.

Список літератури

1. Алпатов В. В. Топонимия с библейскими ассоциациями в Англии и других странах Западной Европы: хронология и мотивация. *Вопросы ономастики*. 2015. № 1 (18). С. 17–46. URL : <http://onomastics.ru/content/2015-№1-18-1>.
2. Ахметова М. В. «Город с двумя названиями»: исторический ойконим в современном контексте. *Вопросы ономастики*. Т. 18, № 1. 2021. С. 159–176.
3. Бураго Е. Г. Семиотика города: Киев как текст культуры. *Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Теория языка. Семиотика. Семантика*. 2016. № 2. С. 35–40.
4. Древние российские стихотворения, собранные Киршею Даниловым / подготов. Евгеньева А. П., Путилов Б. Н. Москва: Наука, 1977.
5. Жужгина-Аллахвердян Т. Н. Топоним «Киев» в сборнике Кирши Данилова: семантико-когнитивная археология имени. *Науковий вісник Херонського держ. ун-ту. Сер.: Лінгвістика*. 2018. Вип. 31. С. 15–20.
6. Заверткина Е. В. Ойконимия и её ингерентные особенности. *Вестник Адыгейского гос. ун-та. Сер. 2: Филология и искусствоведение*. 2012. № 5. С. 32–35.
7. Казакова С. Л. Система урбанонимов и их прагматический аспект. *Университетские чтения. Ч. VI*. Пятигорск: ПГЛУ, 2009. С. 45–51.
8. Казакова С. Л. Урбанонимы в составе лексической системы языка. *Проблемы теории, практики и методики перевода: материалы II Междунар. науч. конф.* Вып. 11. Нижний Новгород : НГЛУ, 2009. С. 121–122.
9. Мезенко А. М. Урбанонимия Белоруссии : автореф. дис. ... д-ра филол. наук. Минск, 1991.

10. Нимгирова М. А. Структура и семантика ойконимов США. *Вестник Московского гос. областного ун-та. Сер.: Лингвистика*. 2010. №5. С. 32–35.
11. Роспонд С. Значение древнерусской ономастики для истории (К этимологии топонима Киев) / пер. с польского С. М. Толстая. *Вопросы языкознания*. 1968. №1. С. 103–110.
12. Соловьев А. Н. Урбанонимические термины и урбанонимы в словаре В. И. Даля. *Вопросы ономастики*. 2011. №1 (10). С. 108–113.
13. Ююкин М. А. Ойконимы XIV–XVII веков с суффиксом -ин в древнерусских летописях. *Слов'янський світ*. Вип. 13. С. 65–84. URL : http://nbugov.ua/UJRN/slsv_2014_13_7
14. Wordsworth W., Coleridge S. T. *Lyrical Ballads and Other Poems*. Wordsworth Poetry Library. Wordsworth Editions Limited, 2003. 312 p.

References

1. Alpatov, V. V. (2015). *Toponimiya s bibleyskimi assotsiatsiyami v Anglii i drugih stranah Zapadnoy Evropyi: hronologiya i motivatsiya* [Toponymy with biblical associations in England and other Western European countries: chronology and motivation]. *Voprosy onomastiki* [Problems of onomastics], no. 1 (18), pp. 17–46. Available at : <http://onomastics.ru/content/2015-№1-18-1>.
2. Ahmetova, M. V. (2021.). «Gorod s dvumya nazvaniyami»: istoricheskiy oykonim v sovremennom kontekste [“City with Two Names”: Historical Oyconyms in a Modern Context]. *Voprosy onomastiki* [Problems of onomastics]. T. 18, no. 1, pp. 159–176.
3. Burago, E. G. (2016). *Semiotika goroda: Kiev kak tekst kul'turyi* [Semiotics of the city: Kiev as a text of culture]. *Vestnik Rossiiskogo universiteta druzhbyi narodov. Ser.: Teoriya yazyka. Semiotika Semantika* [Bulletin of the Peoples' Friendship University of Russia. Series: Theory of language. Semiotics. Semantics], no. 2, pp. 35–40.
4. Evgen'ev, A. P. Ed. (1977). *Drevnie rossiiskie stikhotvoreniia* [Ancient Russian poems]. Moscow, Nauka Publ, 487 p.
5. Zhuzhgina-Allakhverdian, T. N. (2018). *Toponim «Kiev» v sbornike Kirshi Danilova: semantiko-kognitivnaia arkheologiya imeni* [The toponym «Kiev» in the collection of Kirsha Danilov: semantic-cognitive archeology of the name]. *Naukovi visnik Kheronskoho derzh. un-tu. Ser.: Lingvistyka*. [Scientific Bulletin of the Kherson State University. Ser.: Linguistics], issue 31, pp. 15–20.
6. Zavertkina, E. V. (2012). *Oikonimiia i ee ingerentnye osobennosti* [Oyconyms and its inherent features]. *Vestnik Adygeiskogo gos. un-ta. Ser. 2: Filologiya i iskusstvovedenie* [Bulletin of the Adygea State University. Ser. 2: Philology and art history], no. 5, pp. 32–35.
7. Kazakova, S. L. (2009). *Sistema urbanonimov i ih pragmaticeskii aspekt* [The system of urbanonyms and their pragmatic aspect]. *Universitetskie chteniia. Ch. VI*. [University readings. Part VI]. Piatigorsk, PGLU Publ., pp. 45–51.
8. Kazakova, S. L. (2009). *Urbanonimyi v sostave leksicheskoi sistemyi yazyka* [Urbanonyms in the lexical system of language]. *Problemyi teorii, praktiki i didaktiki perevoda* [Problems of theory, practice and didactics of translation], issue 11, pp. 121–122.
9. Mezenko, A. M. (1991). *Urbanonimiya Belorussii* [Urbanonymy of Belarus: Abstract of Grand PhD in Philological sciences thesis]. Minsk.
10. Nimgirova, M. A. (2010). *Struktura i semantika oikonimov USA* [The structure and semantics of the US oyconyms]. *Vestnik Moskovskogo gos. oblastnogo un-ta. Ser.: Lingvistika* [Bulletin of the Moscow State Regional University. Ser.: Linguistics], no. 5. Moscow, MGOU Publ., pp. 32–35.

11. Rospond, S. (1968). *Znachenie drevnerusskoi onomastiki dlia istorii (K etimologii toponima Kiev)* [The significance of ancient Russian onomastics for history (On the etymology of the toponym Kiev)], per. s pol'skogo S. M. Tolstaia. *Voprosy iazykoznaniiia* [Linguistic issues], no. 1, pp. 103–110.

12. Solov'ev, A. N. (2011) *Urbanonimicheskie terminy i urbanonimy v slovare V. I. Dal'a* [Urbanonymic terms and urbanonyms in the dictionary of V. I. Dahl]. *Voprosy onomastiki* [Onomastics issues], no. 1 (10), pp. 108–113.

13. Iuiukin, M. A. (2014). *Oikonimy XIV–XVII vekav s suffiksom -in v drevnerusskikh letopisiah* [Oyconyms of the XIV–XVII centuries with the suffix -in in the Old Russian annals]. *Slovianskyi svit* [Slavic world], issue 13, pp. 65–84. Available at : http://nbuv.gov.ua/UJRN/slv_2014_13_7/

14. Wordsworth, W., Coleridge, S. T. (2003). *Lyrical Ballads and Other Poems*. Wordsworth Poetry Library. Wordsworth Editions Limited, 312 p.

Дата надходження рукопису 18.04.2021

Objective. *The objective of the article is to study the principles and specifics of functioning oyconyms and urbanonyms in the epic narration as a part of the lexical-semantic system of the language.*

Methods. *The main scientific results are obtained by an onomastic method, extralinguistic analysis, structural-paradigmatic and lexical-semantic analysis. The cognitive method states in the urbanonymic paradigm the key functional features of urban names in the epic and song-epic narration.*

Results. *The toponyms and their varieties are found under the influence of fiction of ancient epics, ballads and folk songs, as well as chronicle and chronicle literature. But in the epic text, attention to the epic event and imidge is often more important than chronological accuracy, because in the epic narration the time is subordinated to the artistic aspect. The medieval epics differs from the chronicle narration, which must be documented. In the ballad the name acts as a poetonym (symbol) and at the same time functions as a deixis, which indicates historical events and manifests as a chronological marker of action. In epic text the oyconyms and urbononyms act as signs of ancient culture, take on the function of the coordinates of the medieval locus. They acquire in the literary text the meaning of toponymic and oyconymic concepts. Famous place names act as artistic symbols, at the same time confirming historical facts, battle scenes, etc. Toponyms are involved in the formation of historical-geographic and landscape-geographic descriptions, influence the mention politics, economics, trade, culture, specialties of business, identify the function of documenting text, linking to the locus. In the literary context is the medieval interest to linking urban area with names and including toponyms that mark the historical and discursive space and form new lexical and semantic fields. They themselves create a lyrical tonality and special atmosphere, in which the historical theme is similar to literary and poetic ones.*

Key words: *toponym, oyconym, urbanonym, extralinguistic factor, epic narrative, symbol, urban areal.*